

**HJALMAR
BERGMAN**

DANSEN PÅ
FRÖTJÄRN

Hjalmar Bergman
Dansen på Frötjärn

«Public Domain»

Bergman H.

Dansen på Frötjärn / H. Bergman — «Public Domain»,

Содержание

FRU GUNHILD	5
I	5
II	13
III	18
IV	22
DANSEN PÅ FRÖTJÄRN	27
I	27
Конец ознакомительного фрагмента.	28

Hjalmar Bergman

Dansen på Frötjärn / Komedier i Bergslagen II

FRU GUNHILD
PÅ HVISKINGEHOLM
1847 – 1863

I

När fru Gunhild gick med sitt fjärde barn, var hon redan trettioåttå år gammal. Herr Abraham var sextiosex, och han hade icke väntat att Gud skulle beskära honom ännu en arvinge. Herr Abraham hade då som alltid svårt att draga sig fram med hustru, talrik barnskara, dyrbara egendomar och många och glupska tjänare. Han motsåg icke det väntade barnet med särdeles glädje. Men varken att han högt klagade eller eljest visade sin kära hustru några tecken till missnöje. Endast att han då och då i förbigående sökte utforska fru Gunhilds tankar, rädd som han var, att hon i all tysthet kunde lägga planer för en ovanligt festlig döpelseakt eller annan kostsam tillställning.

Två eller tre gånger varje dag steg han uppför trapporna till tornrummet, där fru Gunhild tillbragte de sista veckorna före förlossningen. Tornrummet var kallt, högt och svalt. Luckorna för söder- och österfönstren voro tillskruvade, och endast västerfönstret stod öppet. Fru Gunhild satt i en klumpigt snidad, svartmålad emmastol, vars skinnklädnad, delvis lossad, hängde i skrynlor och veck. Fru Gunhild satt helt nära det öppna fönstret och lyssnade till göken, som gol i väster.

Herr Abraham stiger på tå in i rummet, handskas försiktigt med dörrklinkan och dröjer vid tröskeln. Fru Gunhild nickar jakande, att han kan stiga fram, och han går alltjämt på tå bort och sätter sig på stenbänken i fönstersmygen. Under de buskiga, gråvita ögonbrynen kastar han en förlägen blick på hustrun. Han stryker sig över låren och harklar sakta. Då fru Gunhild likväl icke öppnar ögonen, lutar han sig fram över det runda bordet, vars skiva är av alrot. Han rör vid de vita linnesakerna och slutligen tar han boken i svartfärgat, slitet kalvskinn, slår upp pärmen och läser med närsynta ögon:

Christi efterföljelse och All werldzens fåfängligheetz Föracht.

Herr Abraham suckar omedvetet och börjar bläddra i boken som är späckad med märken. Ett efter ett tar han ut sju små kopparstick, samlar dem i handen, stryker och glättar dem, men fäster sig föga vid, vad de föreställa. Under tiden slår fru Gunhild upp ögonen.

– Hur går det med slåttern? frågar hon.

– Gud ske lov jo – jo vars. Han lägger ifrån sig kopparsticken, böjer sig fram och stryker lätt över hustruns axel och arm.

– Vad tänker kära Gunhild på? Här – här i ensamheten.

Hon gör en butter min och låter huvudet sjunka. Herr Abraham fortsätter hastigt:

– Jag menar, att det är icke nyttigt för Gunhild. Min salig mor brukade säga, att kvinnor i välsignat tillstånd ej ha gott av att tänka. Likaså står det i Skriften, att var dag har nog av sin plåga. Gud råder för allt, stort som smått. Men jag menar, att Gunhild skulle gå ner och se om huset. Där nere går allting vind —

Han tystnar. Det fräsande ljudet av jämt mejande liar har upphört. I dess ställe hör han drängarna skratta och prata sinsemellan.

Fru Gunhild säger:

– Jag orkar icke. Jag är så besynnerligt trött. Kanske att det är doften av det nyslagna höet, som söver mig. Jag har svårt att andas, och ibland flammor det för mina ögon.

Herr Abraham sticker huvudet ut genom fönstret, sakta, försiktigt som en räv. Osedd ser han drängarna nojsa med varandra ute på gårdet, rättaren har gått in till sin hustru.

Han drar sig tillbaka ur fönstret, han står stilla en stund och stirrar bekymrad framför sig.

– Där hör Gunhild, säger han, drängarna leka och nojsa. Rättaren har gått till sin hustru. Jag skall föda dem, kläda dem, giva dem lön, men arbeta vilja de icke. Och här sitter Gunhild och tänker på nya utgifter. Nya utgifter i dag, nya utgifter i morgon, ständigt. Vad är nu detta?

Han rör vid linnet och spetsarna.

– Finns det inte små kläder och blöjor efter de andra barnen? Och varför så fint? Gunhild vet, att små barn smutsa ned och förstöra. Vad sitter Gunhild och tänker på? Tror kanske, att det skall bli ett stort döpelsekalas med många inbjudna. Men då måste jag säga nej till min egen sorg. Vi skola bjuda de faddrar, av vilka barnet kan vänta sig något gagn. Inga andra. Vad tänker Gunhild på?

– Ingenting. Vad skulle jag tänka på?

– Bliv då här och vila, säger herr Abraham och stryker henne över huvudet. Han går mot dörren, men vänder sig om.

– Kanske Gunhild tänker på någon gåva vid kyrktagningen? Gunhild har ingenting att klaga över. När Abraham föddes, fick Gunhild det underbart vackra och dyrbara korset av guld och rubiner, som tillhört min salig mor. Min salig mor hade tre verkligt dyrbara smycken, korset, den ryska emaljringen med fem diamanter och fem turkoser, och slutligen pärlkedjan. Mor fick tre barn och tre smycken. Gunhild väntar nu sitt fjärde barn. Men jag kan icke trolla fram något smycke.

– Jag önskar ingenting, säger fru Gunhild och sluter ögonen. Jag önskar ingenting för min egen del —

Genast säger herr Abraham:

– Det lilla barnet behöver ingenting, varken silver eller spetsar. Ett litet barn behöver moderns omvårdnad och sin fars kärlek. Det är allt. – Bliv nu här och vila, eftersom kära Gunhild är trött.

Herr Abraham går, dörrklinkan faller i lås. Efter en stund tystnar drängarnas prat och liarna fräsa åter i gräset.

Fru Gunhild sträcker på armarna, sträcker på benen. Hon är stel och öm. Huvudet är tungt och på samma gång tomt. Hon tar stöd mot bordet och reser sig. Genom fönstret ser hon sju krökta drängryggar och sju krökta pigryggar. Drängarna äro barhuvade, pigorna ha schaletter. Bakom dem står herr Abraham Lilja, gråklädd med en solkig mössa på huvudet. Han snor det gråvita skägget mellan handflatorna, och på skäggets rörelse kan hon se, att han står och mumlar för sig själv.

Hon blir led på att se herr Abraham Lilja. Långsamt drar hon sig inåt rummet och sätter sig i fönstersmygen vid det östra fönstret vars lucka är tillskruvad. Hon sitter framåtlutad med vitt skilda knän.

Hödoften sticker henne i näsan, och hon känner, att hon skall nysa. Hon tänker på, att hon i hast måste önska sig något, ty en nysning och än mer tre efter varandra följande ha förmågan att bestyrka och bekräfta en önskan. Först tänker hon på mannen och gården. Under aderton år har hon icke hört talas om en riktigt god skörd, och hon skyndar att önska en god skörd. Hon tänker på förlossningen och önskar en hastig, lindrig förlossning. Slutligen tänker hon med en viss rädsla på barnet. Hon önskar ett gossebarn. Hon önskar, att han skall bliva vacker, god och klok. Hon önskar, att han skall brås på hennes släkt och icke på Liljorna, som hava grå, långa hästansikten, gråvitt hår och gråvita ögon.

Under det att hon tänker på allt detta, förgår lusten att nysa. Och hon småler åt sina dårskaper.

Emellertid ha hennes tankar nu fastnat vid barnet och komma icke loss. Tre gånger har hon varit havande, men aldrig förr har hon varit fylld av en sådan myckenhet besynnerliga och oroliga tankar. Med Thomas a Kempis i hand har hon sökt driva bort dessa tankar. Hon tror, att de äro syndiga.

Egentligen är det icke tankar. Hon ser, vare sig att hon håller ögonen öppna eller sluter dem. Hon ser sonen. Han är vid pass tjugu år. Han är hög och rak. Han har hennes ögon, Bourmaistrarnas ögon, skiftande mellan olivgrönt och olivblått. Han har Bourmaistrarnas brunsvarta hår och stora

vita tänder. Han talar ivrigt och fort, han ler skälmskt men med någonting ängsligt och skyggt kring ögonen. Vad han säger, hör hon icke. Hon hör endast att han talar.

Hon lutar sig bakåt, låter armarna hänga slapt och glider sakta ned på marken. Det är icke någon svindel, och hon kunde mycket väl ha hållit sig upprätt på bänken. Men glidandet ger henne en lycklig förnimmelse. Även detta att ligga på det kvistiga golvet med huvudet mot stenmuren ger henne en lycklig förnimmelse.

Likväl gör hon försök att komma ifrån dessa föreställningar, över vilka hon halvt omedvetet blyges. Hon fäster tankarna vid mannen, vid hans bekymmer. Hon tänker på dopet med alla dess utgifter, hon undrar, vilka faddrar som skola bjudas. Vidare tänker hon på barnen. Hon ser dem stå runt kring vaggan, där den lille ligger. Hon ser deras ögon. Abrahams gråvita, under ständigt blinkande, rödkantade ögonlock. Mariannes ögon äro också gråvita men med kilar av grönbliått. Britas ögon —

Fru Gunhild kvider till, hon stryker sig med båda kinderna hårt och oroligt över pannan. Det är svårt att veta, var hon skall kunna fästa sina tankar. Nyss var hon nära att tänka på det, som icke får tänkas. På Britas ögon, ångesten. Brita är blind.

Solskenet faller snett in genom det öppna fönstret, som mera är en fyrkantig glugg än ett fönster. Ljusstrålen är bräddfylld av lysande dammkorn, som sakta stiga och sjunka eller röra sig i cirklar. Ljusstrålen flyter oavbrutet in genom gluggen och fyller snart rummet med ett sakta surr, med liars fräsande och med den starka doften av nyslågen klöver och halvtorkat hö.

Fru Gunhild tänker på skörden, hon tycker sig gå allén utför, hon passerar fält efter fält och tar noga reda på grödans utseende. Hon gör till och med beräkningar och letar i minnet efter spannmålspriser. Men hon känner hela tiden, att hon har sonen bredvid sig. Hans huvud är tätt intill hennes. Hon tänker: Om jag vänder lite, lite på huvudet, kan jag se hans ögon, kan jag se om han är blind. Men hon vågar icke. I strupen skålver en oemotståndlig gråt.

Hon slår upp ögonen för att slippa ifrån detta, som är det svåraste och det, hon allra minst får tänka på.

Som hon öppnar ögonen slår det henne, att rummet är förändrat. Hon sätter sig upp och ser sig omkring. Det dröjer en stund innan hon förstår, att det är den starka, lysande strålen, som försvunnit. Och även sedan hon märkt detta, förstår hon icke genast, att mörkret kan vara ett svar på hennes fråga. Det första hon tänker på är slåttern.

Hon griper tag i stembänken och reser sig. Det är ett drygt arbete, hjärtat dunkar och blodet rusar åt huvudet. Det svartnar för hennes ögon. Men icke heller nu förstår hon, att detta dubbla mörker kan vara ett tecken och ett svar på hennes fråga.

Hon går bort till fönstret. Ett ulligt, nästan helsvart moln har dragit över solen. En rad större och mindre ulltappar följa. Just som fru Gunhild sticker ut huvudet, går solen ut ur det första molnet, och ljuset skär illa i hennes ögon.

Hon drar sig hastigt ur fönstret och trycker handen mot ögonen. En stund blir hon stående i fönstersmygen, lutad mot muren. Åter sticker hödoften starkt i näsan, och hon känner att hon skall nysa.

Önska dig något, tänker hon och småler åt sina dårskaper. Men välj nu icke så länge —

Då hör hon honom säga:

– Önska, att jag måtte se —

Hon hör det så tydligt, att hon måste vända på huvudet. Men hon förstår, att det är han som talar, han som står bredvid henne med sin kind tätt bredvid hennes. Han ber för sig.

I ett nu slå flammorna upp. Det är icke en rädsla med mellanstunder och mellanrum. Det är ångest överallt och i varje ögonblick. Hon kan springa bäst hon vill, hon kan springa som råttan i fällan. Hon ställer sig och stirrar upp- och nedför muren. Men det finns inte en punkt på muren, som icke klibbar av ångest. I varje ögonblick finns ångesten. Hon kan icke blunda ifrån den, hon kan icke hålla för öronen. Om hon kastar huvudet häftigt av och an, kan hon likväl icke kasta bort den.

Och hon vet, att ju mer och ju starkare hon tänker på detta, desto säkrare skall det komma.

Nu ser hon också Brita. Hon ser de klargrå ögonen. Hon ser sig själv, hur hon står med barnet på armen. Hon håller ett brinnande ljus framför barnets ögon och för det sakta av och an.

Bakom henne står herr Abraham och viskar:

– Nu tyckte jag, hon vände på ögonen. Nu tyckte jag —

Allt detta ser hon och hör. Och hon vet, att ju mera och starkare hon tänker därpå, desto säkrare skall det komma. Från den stund, då hon visste sig havande, har hon hållit sig undan för den blinda. På tå har hon smugit sig förbi, blundande för att icke se händerna som känsligt famlande söka i luften. Tre månader har hon vistats här i tornrummet, stängd från barnen.

Och hon har lyckats hålla ångesten borta ända till den dag, då hon såg sonen framför sig – en hög, vacker gosse, med vita tänder, svartbrunt hår och stora blåskiftande ögon.

Molnen glida över solen, ett efter ett, fönstergluggen blänker och slocknar, blänker och slocknar. Slutligen blir den lysande starka strålen helt och hållet borta. Det är, som om gluggen täckts av en mörkgrå hinna.

Denna enformiga och stilla dager ger något lugn. Fru Gunhild sätter sig i den svarta emmastolen. Hödoften ligger tungt över hennes bröst. Hon tar boken från bordet och bläddrar. Bokstäverna flyta samman, raderna slingra som mörka maskar. Men hon släpper dem icke i första taget. Slutligen rädes hon dock, att det skall skada hennes ögon, och hon lägger boken ifrån sig.

Hon återvänder till skörden. Nu blir det regn i slåttern. Abraham Lilja skall gnälla. Han skall spara på allt upptänkligt vid dopfesten. Prästen skall få på tok för litet i sin svarta hatt. Och när och fjärran skall man skratta åt Abraham Lilja, som räknar upp sockerbitarna åt sina gäster. Fru Gunhild rodnar, ögonen tåras.

Det är nu aderton år sedan Gunhild Bourmaister gick i brudsäng med herr Abraham Lilja till Hvisingeholm. Alltifrån de första ungmösåren hade hon hållit av sin kusin, fänriken Albrecht Bourmaister – men nu var hon tjugu år och nu svor hon inför Guds och prostens Books anlete att älska herr Abraham Lilja, känd vitt och brett för sin rikedom, sin fulhet, sin snålhet, sin snuskighet, sin eviga jämmer över dåliga skördar och otroget gårdsfolk. Utan tvivel var det en mened, Gunhild Bourmaister begick, en grov synd. Och synd avlar synd.

Emellertid blev hon i många avseenden en god maka för herr Abraham. Hon vårdade hans egendom efter bästa förmåga. Bordet på Hvisingeholm dukades tarvligt, och själv åt hon endast det nödvändiga. Som alla Bourmaistrar, män som kvinnor, var hon glad åt smycken och vackra kläder. Men i stället för att betunga herr Abraham med dessa utgifter, vände hon sig till sina ridderliga kusiner, de fattiga Bourmaistrarna, och fick, utan att själv behöva giva något, åtskilliga smycken av värde och vackra klädnader. Det glädde herr Abraham.

Efter fyra års äktenskap skänkte hon herr Abraham en son, som var utomordentligt lik sin far. Två år senare födde hon en dotter och efter ytterligare fem år ännu en dotter, Brita, som var blind.

Denna olycka var hemsk och oförklarlig. Herr Abraham fruktade, att han i någon vresig stund kunnat förebrå sin hustru hennes havandeskap och därigenom vållat olyckan. Han visste, att denna ökning i barnskaran varit honom okär, men han kunde icke erinra sig om och på vad sätt han givit sitt missnöje uttryck. Han gömde sin ånger och sina tvivelsmål, som han gömde allting annat, förtegen och rädd. Men det var icke lätt att hålla det stilla. Det smög från tanke till tanke, kördes ned under gammalt skrot men slog rot i alla jordmåner, spirade, värkte, oroade. Och så till vida bragte det herr Abrahams kloka sparsamhet på skam, att han aldrig väjde för en kostnad, när den gällde Britas välfärd.

Fru Gunhild åter hyste inga tvivel. Hon känner ganska visst, att hon ensam bär skulden. Hon och den unge man, som följer henne alla tider och allestädes. Honom älskar hon och för denna synds skull har Gud låtit henne föda ett barn med blinda ögon.

Hon vet ingenting om honom mer än detta, att han följer henne alla tider och allestädes. Något liknar han ju fänrik Albrecht Bourmaister, men han har icke åldrats som fänriken. Det är nog icke han, som sårades vid Grossbeeren och som så småningom avancerade till general. Fru Gunhilds vän

är alltjämt högväxt och smidig. Hans hår är brunsvart, hans ögon skifta mellan olivgrönt och olivblått. När han talar ivrigt, lysa tänderna, stora och vita. Han ler skälmskt men med någonting ängsligt och skyggt kring ögonen.

När Gunhild lämnade det lilla gula huset i staden, föräldrahemmet, satt han bredvid henne i kaleschen. Herr Abraham fanns icke. Det var han, som följde henne uppför Hviskingeholms breda trappa. I brudkammaren, i det sommarheta mörkret var det han.

Till en början trodde fru Gunhild, att denne okände skulle rädda hennes liv. Ungdom är dårskap. Hon vandrade under lindarna med sin vän. Hon hörde honom tala, hon stödde sig mot hans skuldra. Ibland ville han locka henne bort från Hviskingeholm. Han var en vandrare, och all världens långa, krokiga och hemlighetsfulla vägar lockade honom. Men fru Gunhild skrattade småklokt och nöp honom i örat. Hon kunde också säga: Gå din väg —

För att göra honom illa. Men hon visste, att han icke skulle lämna henne.

Fyra runda år levde de lyckliga, vandrade under lindarna, där allt folket såg dem och icke såg dem. Herr Abraham var gårdsfogden, som bar arbetets tunga, på det att dessa båda skulle leva ostörda och lyckliga. Hemligen lyckliga.

Hon förblev länge ung. Den okände räddade henne, förde henne utanför det, som åldras. Men den afton, då hon med ljuset i hand prövade Lill-Britas ögon, den aftonen kom hösten. Och hastigt. Hon förstod, att hon syndat med sina hemliga tankar. Det är rättvist, att Gud straffar den, som listar sig ut ur livet och njuter en lönnlig glädje.

Fru Gunhild vandrade icke längre under lindarna. Hon drev bort honom, som ville vara när henne alla tider och allestädes. Hon satt till bords med den solkige herr Abraham. Och de gråvita, klumpiga små tingestar, som nästan osedda vuxit upp vid hennes sida, de voro hennes barn komna ur hennes kved, närda av hennes mjölk. Värmda av hennes kärlek.

Hon var likväl ännu ganska ung. Hon trodde, att straffet i sig innebär förlåtelse och gottgörelse. Och hur gruvligt straffet än hade blivit, tyckte hon likväl, att hon gott skulle kunna bära det. Hon visste icke, att ett liv i lönndom är urbota brott.

Då var det, som Gud ville visa henne, att han ännu ägde några obrukade redskap i sin pinokammare.

När hon för fjärde gången blev havande gav han henne den vissa tron, att hon skulle föda ett gossebarn. Genast började fru Gunhild undra över honom. Det var besynnerligt att bära i sitt sköte ett gossebarn, som en gång skulle bliva en ung man. Guds straff hade givit henne skygghet för alla tankar, som icke rörde sig kring den dagliga gärningen. Men hon kunde icke förstå, att det skulle finnas något ont eller farligt i att tänka på sonen. Dessa tankar voro starkare än det dagliga arbetets och likväl oskyldiga och rena.

Då var det, som Gud ville visa henne, att han ägde ett obrukat redskap.

Om aftonen, när barnen gått till vila, brukade fru Gunhild stiga ut i parken för att hämta svalka. Ibland var herr Abraham henne följaktig. Men icke denna afton. Hon gick ensam, och det var ovanligt mörkt i parken. Kanske var himlen mulen.

När hon nu går där långsamt, trevande framför sig, rädd att stöta mot stammarna, känner hon plötsligt, att någon är vid hennes sida. Hon tänker genast att det är sonen. Hon är redan van att se honom framför sig. Han är så där en femton år, och hon själv är gammal. Hon kan behöva ett stöd. Hon stöder sig tungt mot hans arm och de gå några slag av och an, sakta, lugna, tysta. Femton år — kan också hända att han är tjugu och att han redan fått någonting allvarligt att grubbla över. Därför är han tyst. Hon undrar, hur det är med hans ögon. Han kan icke vara blind som Brita, ty Gud vill icke straffa mer än en gång. Men det är ju likväl oroligt.

Han lägger sin kind intill hennes. Så bruka väl sönerna göra. Hon känner sig ganska lugn och lycklig därvid. Hon tänker dock alltjämt på hans ögon, fast hon vet, att det icke är nyttigt.

Då börjar han tala. Fru Gunhild känner med kinden, att han rör käken, rör läpparna. Och med ens förstår hon, att det är vännen. Det är icke sonen, det är vännen. Hon blir till förstone icke rädd,

undrar endast vad hon skall ta sig till. Hon går hastigare, hon vänder tvärt, hon stryker sig hårt över kinden. Så börjar hon springa. Mörkret förvirrar och hon springer runt, runt bland trästammarna. Hon är rädd att falla. Hon tänker på, att hon vedervågar det liv, hon bär under sitt hjärta. Hon blir våt över hela kroppen och känner smärtor. Då stannar hon, slår armarna kring en trädstam.

Genast lägger han sin kind mot hennes.

Hon tar tag, griper mitt i ångesten och talar förnuft med sig själv. För första gången säger hon sig, att detta endast är en inbillning. Det är en tankelek, en känslolek, som hon övade i sin ungdom. Den tog henne fången, men nu är hon gammal. Tankar och känslor äro icke eviga, de vissna som blommor.

Men ångesten blir starkare. Hon drar fram alldagliga ting. Hon tänker på sådden, hon ser framför sig en pinnharv och räknar pinnarna. Hon går i ladugården och frågar förman efter kon, som kalvat —

Nej, säger hon, man kan drömma år efter år. Men man kan icke trola bort verkligheten. Dröm är dröm och verkligt är verkligt.

Verkligt är verkligt, säger hon till honom.

Och i detsamma förstår hon, att hon icke längre vet, vad som är verkligt. Hon kan icke skilja. Hon tänker att det är hemskt. Hon skrattar till eller säger kanske någonting. Hon tror icke längre, att hon skall kunna skicka bort vännen. Kanske går han av sig själv om en stund. Men hon kan ingenting göra.

Hon tar hans arm, och de vandra som förr, lyckliga, under lindarna. —

Detta tilldrog sig alltså i parken i början av månaden maj. Men vad som förut berättats om herr Abrahams besök i tornrummet och om fru Gunhilds ångest, det tilldrog sig i mitten av juni.

Åter smyger vännen sig tätt intill henne, och åter tror hon att det är sonen, barnet, som hon bär. Det är ju ångesten för barnets ögon som gör henne så ohjälpligt trött och maktlös. Hon lutar sig mot ryggstödet och glider sakta i stolen. Hon känner, att sonen står bredvid henne. Hon kan till och med se honom utan att vända på huvudet. Han är hög och rak. Han liknar någon, som fru Gunhild känt, innan hon blev husfru på Hvisingeholm.

Men det är icke det, hon tänker på. Hon tänker endast på hans ögon, endast på hans ögon.

Han står bakom stolen, nu böjer han sig fram över henne med huvudet lutat. Han ser ivrigt på hennes läppar, och hon ser ivrigt på hans läppar. Hon ser dem skälva. Han rör vid hennes läppar. Hon skjuter honom sakta ifrån sig. Han rör vid hennes bröst. Då glider hon. Hödoften trycker ned henne och vilar över henne som ett tungt, mjukt varmt vatten.

Hon kämpar för att kunna draga andan. Hon letar efter något att minnas. Det svartnar, men hon ser ännu hans ögon. Nu stannar hjärtat, nu slår hjärtat ett slag. Nu stannar hjärtat. Nu slår det två hastiga slag, som kännas i hela kroppen, smärtsamt.

Fru Gunhild vaknar liggande med huvudet under stolsitsen. Hon finner det icke underligt, ingenting finner hon underligt. Hon har några ord i huvudet, som hon måste säga. Och med någon svårighet säger hon:

– Min dotter – skall kallas Judith.

Hon småler förnöjd därför att hon har kunnat säga detta i trots av andnöden. Hon kravlar upp och sätter sig i stolen. Det tar tid. Men när hon väl har kommit till rätta i stolen, börjar hon grubbla över namnet Judith. Hon kan icke erinra sig någon med det namnet. Möjligen har hon läst det i boken eller minns det från bibeln. Hon är glad, att det står i bibeln, ty herr Abraham tycker om bibliska namn.

Han, som nyss stod bredvid henne, har hon glömt. Hon minns dunkelt, att det har funnits en ung man vid pass tjugu år, men han är långt borta. Och hon är alldeles viss, att barnet, hon bär, är ett flickebarn. Naturligtvis kan hon varken se eller höra detta lilla ofödda flickebarn. Och hon småler svagt åt halvt glömda dårsaker.

På barnets ögon tänker hon icke vidare.

När hon ser sig omkring blir hon varse, att de sju små kopparsticken av draget kastats på golvet. Med möda plockar hon upp dem och stryker varligt av dammet.

Det är de sju dygderna.

Längst dröjer hon vid Caritas. Hennes ansikte uttrycker en mild sorgsenhet. Kanske är det en smula långdraget, kantigt, mer likt Liljorna än Bourmaistrarna. I höger hand håller hon ett brinnande hjärta medan hon med vänstra armen trycker intill sig ett litet, vitt, mjukt barn. Fru Gunhild kysser barnet.

Hon hör herr Abrahams steg i trappan och sluter av vana sina ögon. Han stiger in på tå, lägger klinkan försiktigt i lås och går bort och sätter sig i fönstersmygen.

– Vad tänker du på? frågar han.

Hon skakar sakta på huvudet. Men plötsligt hejdar hon sig, slår upp ögonen och säger:

– Lilja, jag har en bön.

Herr Abraham drar de buskiga brynen högt upp i pannan och stirrar på henne.

– Jag ber dig, fortsätter fru Gunhild, att barnet måtte få kallas Judith.

– Judith? Efter vem? undrar herr Abraham och tillägger: För resten tör det väl hända, att det blir en gosse.

Fru Gunhild ler. Hon bläddrar med kopparsticken, sätter dem samman två och två. Ur en vacker driven silverkanna häller Måttligheten sin kristallvita dryck. Strålen är tunn och glänsande som en silvertråd. Justitia blickar manligt lugnt, men man kan se, att hon är en kvinna, ty när hon tar till svärdet, griper icke lillfingern som de andra fingrarna utan står lätt krökt, utåtböjd. Fortitudo är en jungfru i pansar. Mjuk och rund och mild lyfter Hoppet sina blickar. Tron vaktar sin lampa.

Detta är således de sju ädla och starka kvinnor, som bättre än någonting annat förmå bevara och skydda människans liv. Skydda mot de fientliga makter, som sträva efter att göra människans liv splittrat, trasigt, löst till sin hopsättning, utan sammanhang, otydligt, meningslöst. Fru Gunhild tänker, att hon skulle vilja bjuda de sju Damerna till fadderskap.

Herr Abraham stönar.

– Hur går det med slåttern? frågar fru Gunhild.

Herr Abraham jämrar. Regnet har kommit över dem. Det finns ingen möjlighet att göra vålmor med hattar, eller att få upp hässjorna. Höet är redan förstört, han ser hela skörden förstörd, han måste sälja sina kreatur —

– Huset går vind för våg. Och här sitter du och tänker på nya utgifter, ständigt nya utgifter.

Fru Gunhild betraktar Visheten. Hon njuter av den lugna, klara, genomskådande blicken. Hon ser i Vishetens spegel och tycker sig skönja ett litet flickhuvud.

Då säger fru Gunhild:

– Nu tror jag, att allt skall bliva gott. Min Judith skall vara allt det, jag längtat efter —

– Vad har kära Gunhild längtat efter? frågar herr Abraham.

Men hon kan icke svara. Hon kan icke säga honom, att hon letts vid hans fulhet och småaktighet. Hon kan icke säga, att hon längtat sig mjältsjuk efter någonting annat, någonting friskt och glatt, obekymrat, stolt och vackert. Hon kan icke förklara, hur hon överflyttat denna längtan på barnen. Hon kan icke säga, att hon hyst agg till honom, därför att hennes barn voro honom lika i fulhet och småaktighet.

I stället lägger hon ut kopparsticken på bordet, pekar och säger:

– Käre Lilja, vi skola önska henne de sju dygderna och ett lätt, förnöjsamt sinne. Är icke det en stor faddergåva. Och till billigt pris —

Hon skrattar åt hans förnöjda min. Herr Abraham skall säga någonting vackert, han lägger huvudet på sned och gnäller:

– Och jag – jag önskar henne mors vackra ögon —

I detsamma fräser blixten och fladdrar som en blåvit vinge förbi fönstret. Abraham Lilja kastar hastigt igen fönstret och ser med uppspärrade ögon, hur åskregnet smattrar i hö och säd.

Fru Gunhild, som ännu småler åt mannens artighet, blir rädd och döljer ögonen bakom handen. De små, grönskiftande glastrutorna skallra under knallen.

—

Sedan fru Gunhild förlösts med ett flickebarn, vidhöll hon sin önskan, att barnet måtte döpas till Judith. Och ehuru namnet tillföre icke burits inom släkten, blev det så, som fru Gunhild önskade.

Barnmorskan fick i uppdrag att pröva barnets syn. Hon förde ljuset fram och åter. De stora, mörkskiftande ögonen följde oavvänt lågan. Även i övrigt var det ett välskapat barn, behagligt att se.

II

Herr Abraham hade all glädje av sina barn. Sonen, Lill-Abraham, arbetade oförtrutet i slöjdbod och smedja. Han blev tidigt krökt och såg ut som en liten gubbe. Han visste icke föra sig bland främmande och till och med inför kära mor var han så blyg, att han måtte stirra i marken och dölja de breda, smutsiga händerna under förskinnet. Men han gjorde snart skäl både för föda och kläder och var ofantligt mån om, att intet skulle förkommas. Därför att han stod så mycket ensam i slöjdboden blev han ovan vid att tala och stammade svårt. Syster Marianne var egentligen den enda, med vilken han kunde samspråka. Och det skedde nästan endast om hösten, när vinterkläderna skulle sys eller lagas.

Syster Marianne satt vid rocken eller i vävstolen. Syster Marianne hade icke något utseende, och det var därför liksom gott att hon höll sig borta från dansen. Spinnrocken trampades bäst av utvilade fötter, och de långa, smala benen i grå, grova ullstrumpor rörde sig flinkt under krinolinens höga välvning. Marianne bar alltid krinolin, dels emedan det var en anständig kjortel, dels emedan hon icke hade någon annan.

Lill-Abraham och Marianne, det var fars riktiga barn. Av Brita kunde han ju icke begära så mycket. Hon satt dag ut och dag in i gröna kammaren och stickade strumpor. Det blev flera strumpor än huset behövde och garnet var dyrt. Till slut fann herr Abraham på att sälja strumporna i staden. Förtjänsten blev icke stor, men det var alltid så mycket, att hon icke satt där alldeles utan gagn.

Herr Abraham hade således endast den yngsta, Judith, att voja sig över. Och det är också alldeles sant, att Judith ända in i sitt sjunde levnadsår icke gjorde den allra ringaste nytta. Fru Gunhild lovade gång på gång, att det snart skulle bli annat av. Men inte såg herr Abraham någon förbättring. Antingen skalade hon ikring på gångar och vägar och slet sulorna mot det grova gräset, eller dansade hon och sjöng i långa gången, eller satt hon stilla framför Brita. Judith artade sig illa.

– Kära mor skämmer bort henne. Fåfång gå lärer mycket ont.

Det visste fru Gunhild. Hon tänkte: låt nu sommarn gå, i vinter skall jag sätta henne till arbete. Eller också tänkte hon: låt henne bara få dansa julen ut, eller låt henne få påska i fred – i sommar, när dagen blir lång, skall hon få begynna så varligt.

Själv gick fru Gunhild i arbetet utan rast. Liten hjälp hade hon i hushållet. Huset var stort. Många munnar skulle mättas, och herr Abraham var icke rundhänt, när det gällde kött, smör eller mjöl, ännu mindre när det gällde pengar. Det var också så lätt att pressa honom, han jämrade sig så illa som en sjuk. Vred blev han sällan, men hästansiktet blev längre och slappare och fulare än vanligt. Fru Gunhild vågade icke se på honom.

Så småningom gick det därhän, att fru Gunhild aldrig vågade se på någon av sina närmaste, varken på sin herre och husbonde, eller på den lille klumpige och dolske Abraham, eller på Mariannes magra, gammaltorra ansikte och uttryckslösa ögon, eller på Britas famlande händer. Hon vände sig vid att hålla huvud och blick rakt framåtriktade.

Hon tog sig också en annan besynnerlig vana. Från morgon till kväll höll hon sin nyckelknippa i vänster hand, och var hon gick fram eller om hon satt stilla på sin stol, ringde hon oavbrutet med nycklarna. Brita kunde höra rasslet ända från köket i andra ändan av huset. Hon förstod ganska väl, varför mor ringde med nycklarna. Mor ville icke höra, hur far tassade omkring i sockorna, smög i trappor och gångar, lurade och listade. Brita kunde gärna ha velat binda en bjällra kring halsen på far. Som råttorna i sagan gjorde med katten.

Kanske fanns det också en annan orsak, som Brita icke kände. Det var så ohjälpligt tyst på Hviskingeholm. Och fru Gunhild var rädd för tystnaden.

Hon var rädd, att någon kunde komma tätt bakom henne och börja tala, viskande i örat.

Likväl tycktes faran avlägsnare för varje år, som gick och ju mer arbetet tätnade kring fru Gunhild. Törhända har Hviskingeholm aldrig haft en raskare husmor. Och det var icke blott

innesysslorna hon måste övervaka från det största till det minsta. Snart blev herr Abrahams girighet så övermåttan stor, att det icke var redsel med honom. När det icke längre fanns något att draga in på husfolkets underhåll, började han svältföda kreaturen. Fodermarsken gick från alltsammans. Han gitte inte höra, hur djuren råmade av hunger, och trotsa herr Abrahams förbud vågade han icke. Då måtte fru Gunhild själv stiga upp på skullen och häva ned fodret i rännan.

Eller också hände det, att herr Abraham i sin förtvivlan stal hennes nycklar och höll visthus och skåp stängda under dagar. Det var på hösten. Fru Gunhild lät sig intet bekomma. Hon tog stallfogdens son till hjälp och låg flera dagar i vassen och sköt änder. Bytet sålde hon i staden och fick pengar till det nödvändigaste. Men den jakten behagade herr Abraham så väl, att han flera gånger upprepade knepet. Och alltid fann fru Gunhild på råd. Men i vassen fick hon ältan eller frossan och led sedan mycket därav.

Man kunde tro, att alla dessa stridigheter skulle föra till trätor och osämja mellan makarna. Så var det likväl icke. När de någon gång talades vid, var det alltid med vänliga ord, och till och med att herr Abraham då och då svarvade till och krystade fram någon besynnerlig artighet. Fru Gunhild förmådde honom även till att icke spara på såpan, åtminstone när det gällde händer och ansikte.

Endast när talet föll på Judith kunde herr Abraham bli skarp i rösten. Han förstod icke varför just det barnet skulle ha större frihet än de andra? Sprang hon inte ideligen av och an i gången, smattrade med fötterna, dansade och sjöng så att det ekade från gavel till gavel. Snart finge väl både far och mor gå barfota för Judiths skull. Aldrig göra någon nytta, äta, dricka, förstöra kläder men aldrig göra nytta. Att far stack sitt kala huvud upp ur spiraltrappans mörker, det störde henne alls icke. Men när mor kom på gången, ställde hon sig med ryggen mot väggen och kvävde flämtningarna. Mor gick med tysta steg, det styva förklädet rasslade och nyckelknippan klirrade. Ibland talade hon halvhögt för sig själv eller gnolade sakta. När hon kom till Judiths plats, stannade hon. Hon lade handen på Judiths hjässa, böjde hennes huvud bakåt och såg henne in i ögonen. Mors hand var så het, att värmen kändes genom håret.

– Ja, ja visst, sade hon och gick vidare.

Fru Gunhild spionerade på sig själv dygnet om och året om. Skulle hon nu också spionera på lilla Judith? Det gitte hon icke.

I stället höll mor domedag var helgdagskväll, biktade barnen. Allt vad Judith gjort eller tänkt under veckans lopp måste fram. Det föll henne icke in att förtiga med flit. Men ibland kunde det vara svårt att veta, vad som vore straffbart eller ej. Så till exempel den gången då hon gjorde narr av Brita. Brita hade lagt ifrån sig stickningen och höll händerna med innersidorna uppåt utsträckta i solen. Och rätt vad det var förde hon händerna hastigt framåt och grep i luften, som man gör när man vill fånga en fjäril. Då hade Judith sagt:

– Kors vad Brita är dum. Tror Brita att man kan fånga solstrålen? Det är ingenting att ta i —

Brita rodnade av skam, därför att hon visste så mycket mindre om denna världen. Och för att icke helt och hållet giva tappt inför lilla syster, sade hon:

– Kanske om man övade sig —

Och det fann Judith så löjligt, att hon måste berätta det för flickorna i köket och för envar som ville höra på. Men när domedagen kom visade det sig vara ett brott så stort, att handplagg icke räckte till. Utan måtte hon draga upp den lilla kjolen.

Lill-Abraham och Marianne kunde också få stut och handplagg. Fast icke så ofta som Judith. En gång hade Brita fått skarpa bannor, men när hon självmant räckte fram händerna, skrek mor till och sprang ut på gången och grät. Och genast tog ekot mors grät och rullade den från vägg till vägg.

Det var domedagen. Under själva helgen läste mor i böckerna, där de fromma kvinnorna lågo som märken. Mor satt i karmstolen på stora salen och mitt emot henne satt far, tyst med slutna ögon. Bakom fars stol stod rättaren och alla drängar, bakom mors stol stodo hustrur och pigor. Mitt på golvet stodo barnen, uppställda så att de icke vände ryggen åt varken far eller mor. De höllo varann i händerna.

När mor slutat att läsa, nämnde hon den, vars tur det var att läsa Herrens bön. Därpå föll hon på knä. Far spratt till, reste sig hastigt och föll suckande på knä. Och hela församlingen sjönk i knä, så när som på det barn, vars tur det var att läsa.

När Brita skulle bedja, hände det någon gång, att hon fick skälva i benen och icke kunde hålla sig upprätt. Då blev det ett suckande i salen, och mor måtte stödja Brita under armarna. Eljest var det ingen som läste så skönt och så väl som den blinda. Men Judith var den, som läste högljuddast, dröjde vid orden, sjöng på stavelserna och gärna hörde sin röst. —

När Judith var nio år, blev mor sjuk och stannade i sängen en hel vinter. Om det nu var varjedagsfrossa eller någon annan elakartad feber. Fru Gunhild trodde själv att det var döden. Och det gjorde, att hon alls icke fruktade att ligga där ensam, utan verksamhet i tystnaden. Det föll henne in, att nu skulle hon få se den där människan i styft förkläde och med klirrande nyckelknippa, nu skulle hon få se henne ligga under ett vitt lakan med knäna sammanpressade, med händerna knäppta över bröstet, med ögonen slutna. Det var en människa, som gjort henne mycken oro, och som hon i sin tur spionerat på, jäktat och förföljt. Nu skulle hon få se henne ligga där som någonting likgiltigt och ofarligt.

För fru Gunhild var detta den bästa eller åtminstone den lugnaste vinter, hon haft på Hvikingeholm.

Men för herr Abraham blev det en svår tid. Allt gick vind för våg, tjänarna bestulo honom, kreaturen dogo. Tillpåköpet låg mor i sängen och funderade ut, hur hon fortast skulle kunna försörjning hans fattiga ägodelar. Hon förskrev från staden ett svart kläde till fyra riksdaler alnen. Byskräddaren fick skära till kläder åt far och Lill-Abraham, och Marianne sömmade åt sig själv, Brita och Judith. När dräkterna voro färdiga ville mor se, om de passade; barnen satte på sig stassen och visade sig för mor. Men far ville inte. Han hade icke råd att slita på ett kläde till fyra riksdaler alnen.

Då tröstade mor och sade:

– Jag lovar dig, Lilja, att du inte ska behöva slita på klädet, förrän jag är borta. Men du kan veta, att jag vill se er anständigt klädda, ifall det skulle bliva sorg i huset. Sådant tänker du inte på.

Far blev röd och stor i ansiktet. Aldrig kunde det vara Guds vilja, att kära Gunhild skulle dö före honom? Så bleve han ensam och eländig och kunde gärna gå som tiggare från gården.

– Men nu lovar jag Gunhild, sade han, att jag ska bära dräkten varje helgdag, försåvitt inte vädret är sådant, att den kan taga skada.

Därvid blev det. Var helgdag buro far och barnen sina nya dräkter. Och det såg präktigt ut, när de samlades till bön på stora salen. Men mor dog icke det året. Bebedelsedagen kunde hon själv sitta i karmstolen och hålla bön, fast hon måtte gå på kryckor både dit och dän. Far gav sig i kast med att tala och bad husfolket, att de skulle tacka Gud för fru Gunhilds återvunna hälsa. Härtill svarade fru Gunhild:

– Vi tackar Gud var dag för hans outtömliga godhet. Men inte behövs det något särskilt för detta.

Det var fru Gunhilds allvar och ingenting löjligt. Men en av pigorna, ny på gården, var så full av skälmskhet och löje att hon måste skratta i tid och otid. Och så fnissade hon till. Därför blev hon bestraffad med handplagg och förlust av aftonvard.

Hon hette Elin och var dotter till fiskaren. Fattigt var det i hemmet, och på gården gick hon för maten och kanske något slitet klädstycke. Men därför att hon var sexton år och så tämligen vacker, trodde hon, att hon kunde skratta åt allting. Gång på gång hörde fru Gunhild, hur den nya jäntan slamrade och larmade i köket. Hon hörde också herr Abraham gnälla och banna, men ingenting hjälpte. Flickan höll i med att skratta och illfänas, och snart nog fick hon en bundsförvant i Judith.

Till sist blev det så galet, att fru Gunhild måste ta till sig kryckorna och linka fram den långa gången ända till spiraltrappan. Hon ropade på Elin och flickan kom. Fru Gunhild bannade, och flickan hörde på med nedslagna ögon. Men fru Gunhild såg ganska väl, att hon hade all möda att hålla tillbaka skrattet. Då rann sinnet på henne, och hon lyfte kryckan. Men flickan blev alls icke rädd utan sade:

- Ska hennes nåd stuta mig, så går jag väl efter riset. Eljest kanske hennes nåd faller ikull.
- Gå du ned till ditt, sade fru Gunhild, och låt bli att slamra.

Fru Gunhild återvände till sin kammare. Ofrivilligt förde hon kryckorna mera sakta och varligt, rädd för det ihåliga, dova bullret, som mångdubblades av ekot.

Längre fram ville herr Abraham köra flickan ur tjänsten. Sedan fru Gunhild tillfrisknat behövdes ej så mycket tjänstefolk. Och dessutom var en sådan där hoppetossa inte mycket att lita på. Men fru Gunhild behöll henne. Slamret i kök och pigkammare kunde man väl tåla. Och hon var snäll mot barnen. Om sommarkvällarna gick hon ut på ängen och plockade blommor åt Judith och Brita. Visst var det ju en onyttig sak, men fru Gunhild ville icke hindra henne. Ibland stod hon i fönstersmygen eller på trappan, och såg hur flickan dansade nedför allén. Hon följde henne med blicken ända till dess att hon försvunnit under lindarna.

Att herr Abraham gnällde, det hjälpte icke. Fru Gunhild bestämde över pigorna. Och det var dock ingenting ont i att flickan efter slutat arbete gick under lindarna för att plocka blommor.

Men framemot jul blev Elin sjuk. Och nu triumferade herr Abraham. Han visste väl, vad det var för en sjukdom. Hon skulle genast ur tjänsten. Eller skulle han hysa en slinka i sitt hus? Skulle de oskyldiga flickebarnen gå i lek med en slinka? Bort skulle hon.

Häremot kunde fru Gunhild ingenting invända. Elin fick draga i väg till fiskartorpet eller vart hon gitte. Och att det skarnet ingenting tog från gården, det vaktade herr Abraham.

Om det var det, att sjukdomen åter tog fatt på fru Gunhild, eller om hon verkligen fäst sig vid flickan och leddes efter henne, det är svårt att säga. Två gånger sände hon bud efter fiskaren. Han visste alls intet om sin dotter. Hade hon drivits från gården för lösaktighets skull, så fick väl skarnet ta sig fram bäst hon kunde. Svårt hade han det ändå, och inte var han karl att jäva fru Gunhilds dom.

Det var ju sant, domen hade varit rättvis. Flickan, som dansat utför allén, försvunnit under lindarna, hade varit en slinka rätt och slätt. Där fanns egentligen icke någon jämförelse.

Ångesten kom väl därav, att fru Gunhild icke längre kunde arbeta som förr. Hon blev så pass helbrädda, att kryckorna kunde ersättas med käppar. Men utomhus vågade hon icke gå och herr Abraham regerade enväldigt på fält, i ladugård och stall. Värst var det, att höra kreaturen böla av svält. När hon själv ingenting kunde uträtta, måste det vända sig i vrede mot herr Abraham. Och var hon väl där, att hon icke längre kunde tåla herr Abraham, så skulle nog vännen passa på.

Han var kanske icke så långt borta, kanske vandrade han under lindarna. —

En dag i augusti fick Judith höra, att Elin återvänt och nu satt i köket. Genast tog hon den blinda i hand och förde henne genom gången och nedför spiraltrappan. Brita trevade sig fram till Elin och började smeka henne. Men Judith blev stående vid dörren. Hon kände icke igen sin lekkamrat.

- Ser du på mig, Judith? Nog är jag eländig. Men se på den här.

Hon kastade åt sidan trasorna, och Judith såg en blågul liten kropp. Hon såg även Elins bröst och fann dem olika mot förr.

- Här ligger han och suger. Ingenting får han. Hur ska jag kunna ge honom något, när jag inte har ätit på två dar. Va ska jag klä honom med? Barmhärtiga människor, ge mig något!

Köksan satte fram bröd och mjölk.

- Vad ska vi ge dig? Patron har själv kört bort dig. Hur ska det gå, om han får veta —

Marianne och Lill-Abraham kommo till. De ställde sig längst bort i spiselvrån och stirrade på Elin. När pigorna bådo Marianne, att hon måtte hämta ett stycke lärft, vred hon sig oroligt och kom sig icke för att svara. Brita trevade omkring sig, och när hon funnit Judiths arm, sade hon:

- Kom, syster. Jag ska hämta min svarta klädnad och min speciedaler.

Alla barnen gjorde nu som den blinda, de hämtade var sin speciedaler och var sin klädnad. Mynten staplade de upp i en liten hög på bordet, kläderna lade de i Elins knä. Men Elin blev rådlös och visste icke, vad hon skulle taga sig till med kläderna. Då förstod Brita, att barnet måste vara helt litet. Hon rodnade över sin dumhet.

– Jag blindade kräk, mumlade hon och trevade sig bort till dörren. I detsamma inträdde herr Abraham.

Alla barnen så när som på Brita makade sig ut genom köksdörren och ställde sig under fönstret.

Far gnällde så sakta. Först tog han ifrån Elin kläderna. Därefter tog han den lilla högen speciedaler. Det var faddergåvor från onkel Bourmaister, och barnen kunde inte vara så otacksamma, att de kastade bort sina faddergåvor. Under det han talade om detta, makade han sakta bort mjölkbunken och limpan. Och plötsligt skrek han till så att det hördes långt ut på gården:

– Inte ska du ha mat i mitt hus, ditt lösaktiga stycke!

Därpå blev det tyst, och barnen trodde, att far hade gått sin väg. Judith stack huvudet inom dörren och vinkade åt de andra, att de skulle följa. Men när de väl kommit in, sågo de, att far stod bakom dörren till spiraltrappan. Och i dörröppningen stod mor.

Nu sker här en stor olycka, tänkte Judith. Hon fick genast klart för sig, att endera skulle mor eller far duka under. Endera skulle far gnälla och jämra, så att de allesammans måste ut ur huset och vandra på vägarna med tiggarpåse. Eller också skulle mor hålla domedag med bok och ris. Och far skulle aldrig mer drista sig till att gnälla.

Men mor höll icke domedag. Hon steg fram till bordet, där Elin satt och grät. Hon talade med henne så lågmält, att barnen ingenting hörde. Far stod alltjämt bakom dörren. Kanske trodde han, att mor icke skulle upptäcka honom. Mor gick några slag av och an över köksgolvet. Ibland var hon far så nära som handen är lång. Då tryckte han sig upp emot väggen. Och mor tycktes verkligen icke se honom. Hon vred huvudet en smula åt sidan och talade sakta för sig själv. Slutligen stannade hon mitt framför barnen, och det var som om hon först nu hade fått sikte på dem. Hon strök Judith över hjässan och såg henne in i ögonen, även de andra barnen gav hon smekningar.

Och plötsligt sade hon alldeles högt men på samma gång stilla och lågmält.

– Kära mina barn, varen barmhärtiga.

Hon upprepade flera gånger:

– Varen barmhärtiga!

Brita, som trodde, att hon önskade ett svar, sade:

– Kära mor, vi ha givit efter vår förmåga. Men kanske att far tog det ifrån henne —

Då steg far fram ur skamvrån, han smög sig på tå bort till Elin och lade mynten framför henne. Han tog kläderna och vägde dem obeslutsamt i handen. Därpå sade han:

– Kära Gunhild, låt väga upp så mycket lärft, som kläderna väga, och giv åt Elin. Inte vill jag hindra barnen.

Mor tillsade Marianne, att hon skulle väga upp lärftet. Vidare sade hon:

– Barn, gå nu först bort till kära far, kyss honom på hand och tacka.

Alla barnen gingo i tur och ordning fram och kysste på hand. Far upprepade mors ord:

– Kära barn, varen barmhärtiga.

Hur mor kunnat segra utan domedag och ris, det förstod icke Judith. Men hon trodde för visst, att nu skulle det bli annorlunda på Hviskingeholm. Det skulle bli som en enda lång helg. Mor skulle lägga bort käpparna och gå som förr, rak och vacker. Far skulle icke gnälla. Och Judith skulle dansa och sjunga.

III

Mitt i natten vaknar fru Gunhild. Hon sätter sig upp. Månen är i nedan men det är dock tämligen ljus. De tjocka buktiga fönsterglasen lysa blågrönt som stora lysmaskar.

Fru Gunhild undrar över, att hon vaknat så hastigt och utan anledning. Kanske har herr Abraham jämrat i sömnen och väckt henne. Han sover vid väggen mitt emot. Han snarkar icke, men det rosslar i hans strupe. Det är ett ljud, som fru Gunhild vant sig vid.

Hon kan icke förstå, varför hon med ens blivit så klarvaken. Ingenting har hon drömt, ingenting svårt hade hon i tankarna, när hon gick till sängs. Ingenting oroar henne. Sista tiden har varit lugn och lycklig. Det är icke längre så svårt med herr Abrahams girighet. Saktmodig och tålmodig har fru Gunhild drivit sin vilja igenom. Till sist har hon förmått herr Abraham att skaffa sig en förvaltare, och nu skötes gården så, att både folk och få har utkomst och trevnad. Barnen gå snyggt klädda, och både av mat och av gamla kläder blir det ett och annat över för landstrykare och fattighjon. Elin är åter i tjänst. Barnet har dött, men hon är glad som förr. Det är en skuld som betalts.

I gengäld för allt detta goda har herr Abraham nöjt sig med att lägga beslag på fru Gunhilds smycken. Han har lagt dem i ett litet järnskrin, och skrinet står under hans säng. Det är ju möjligt att någon tjuv kunde smyga sig in och stjäla skrinet. Därför har han fastgjort ett snöre vid låset och knutit dess andra ända kring sin arm.

Fru Gunhild förstår nog, vem den fruktade tjuven är, och hon småler. Vad skulle hon också göra med smycken? Hon är nu en gammal kvinna, utan fåfänga. Hon har fullgjort sitt arbete, hon är nöjd.

Men desto besynnerligare förefaller det henne, att hon skall vakna så plötsligt mitt i natten. Hon lägger sig ned och blundar. Det är omöjligt. Hon kan inte somna, hon kan inte ens bli liggande.

Så reser hon sig mödosamt upp ur sängen, hon tar sin käpp, vars doppsko är klädd med en skinnputa. Det är kallt, och hon lånar herr Abrahams slitna nattrock. Om han nu skulle vakna, så tror han visst, att trollen tagit både fru och nattrock.

Hvisingeholm har sina spöken och överallt där fru Gunhild går fram, passa de på, rassla med tyg, knacka i möblerna, knäppa och sucka. Men fru Gunhild har icke ont av spöken. Hon känner det bara som ett svagt hetsande obehag, och hon vänder ogärna ryggen åt en öppen dörr.

Hon stiger in i gröna kammaren, där Judith och Brita sova. De ligga i syskonbädd och hålla varandra i hand. Judith har till och med lagt Britas arm över sitt bröst. Hon är nog rädd för spöken. Sloge hon nu upp ögonen och finge se en krokig käring vid bädden, så bleve det säkert skrik.

Och när allt kommer omkring, så är hon kanske ett spöke, fru Gunhild. Det finns kanske icke längre rött blod och varm anda i hennes kropp. Det kan nog hända att Gunhild Bourmaister varit död i många herrans år. Och den som nu vandrar i gången är endast hennes vålnad, dömd att tjäna andra, därför att hon i livet endast tjänade sig själv.

Fru Gunhild småler åt sina äventyrliga spekulationer. Nu kan hon säkert gå till vila, nu har hon sett var sak på sin plats. Barnen sova. Nu kan hon säkert somna.

Hon somnar verkligen. Efter en liten stund spritter hon upp. Hon ser av månljuset, att hon endast sovit en liten stund. Och nu är hon åter klarvaken. Hon känner ingen oro. Ingen har ropat på henne. Hon kan icke tänka sig, att någon kär vän skulle kunna vara i nöd, skulle kunna sända henne en hälsning. Fru Gunhild har icke någon kär vän. Och dessutom känner hon sig varken beklämd eller rädd.

Det är som om det vore nyårsnatt, nyårsvaka. Det är, som om hon blott väntade på tolvslaget.

Men inte är det nyårsnatt, och klockan har för länge sedan slagit tolv. Så blir hon sittande vaken, utan att vänta. Månen går bort och de lysande fönsterglasen slockna.

Nästa natt sker detsamma, nästa natt detsamma. Det är väl det, att jag börjar bli gammal, tänker hon. Jag får tacka Gud, att det varken är oro eller ånger eller kroppsliga plågor som hålla mig vaken.

För att timmarna icke skola gå så långsamt, börjar hon sticka. Likaväl som stackars Brita kan hon väl sticka i mörkret. Men första natten, hon sticker, vaknar herr Abraham.

– Jag har nog märkt, säger herr Abraham, att kära Gunhild har svårt med sömnen nu för tiden. Är det kanske något som Gunhild sörjer över? Så säg det hellre —

Nej, hon sörjer icke, och för att icke längre oroa herr Abraham, lägger hon ifrån sig arbetet och kryper ned under täcket. Somna kan hon i alla fall icke. Nu bli nätterna långa, när hon icke törs röra på sig. Herr Abraham vaknar av minsta buller. Kanske tror han, att hon ligger där och funderar på sina smycken.

Men det är inte det, som håller henne vaken. Någonting är det, men icke smyckena. Herr Abraham frågar flera gånger: varför sover inte Gunhild? Vad tänker Gunhild på? Någonting måste det ju vara.

Ja, någonting måste det vara.

Kanske har hon likväl någonting att ångra? Och nu håller Gud henne vaken för att hon skall besinna sig. Om dagen är det så liten tid för tankar. Arbetet växer eller också ha hennes krafter förminskats. Sömnlösheten gör väl sitt till. Huset har blivit så stort. Hon hinner icke. På år och dag har hon icke satt sin fot i parken. Söndagen tar barnen, hon hinner icke tänka.

Men nu har hon nätterna.

Herr Abraham vaknar vid att någon står tätt intill hans huvudgärd. Genast trevar han under sängen, skrinet är på sin plats. Herr Abraham makar sig inåt väggen och fru Gunhild sätter sig på sängkanten. Det är alldeles mörkt, men han hör, att hon vrider händerna och stryker upp och ned över linnet.

– Gör nu inte så med händerna, säger herr Abraham. Vad är det som oroar Gunhild?

Hon börjar viska, herr Abraham sätter sig upp för att höra bättre. Slutligen säger han:

– Kära Gunhild, kära Gunhild, vad är nu detta? Du har alltid varit en god och trogen maka. Det säger jag inför Gud, och vem kan då säga annat?

Alltjämt viskar hon. Han överröstar henne och säger:

– Kan väl hända, att Gunhild varit en smula slösaktig både i stort och smått. Det har hennes goda hjärta vållat, och det vill jag gärna förlåta.

Hon säger:

– Om nu barnen få veta det, om nu barnen få veta det —

Herr Abraham:

– Inte skall jag berätta om Gunhilds fantasier. Det kan hon veta. Jag har varit en gammal skräpuk i all min dar, och Gunhild kan väl haft skäl att önska sig bättre. Så vacker och fin, som kära Gunhild var och med ett livligt sinne. Jag får väl tacka Gud, att kära Gunhild icke gjort mig större oförrätt —

Fru Gunhild reser sig och börjar vandra i mörkret. Hon har icke längre behov av käppen. Hon går som förr. Plötsligt stannar hon och säger:

– Hur skall det bli? Hur skall det bli?

Men herr Abraham vill alls icke oroa sig. Nu är fru Gunhild gammal och sinnet blir väl lugnt och kallt med åren. Stod hon frestelsen emot i sin ungdom, så behöver hon väl icke oroa sig på gamla dagar.

– Men han är ju här, säger Gunhild. Inte hjälper det, att Lilja säger nej. Han har alltid varit här. År ut och år in har jag vaktat mig. Men nu gitter jag inte. Se nu kan jag inte sova längre. Var natt väcker han mig. Men han smyger sig genast bort. Han vet nog, att jag skall vara riktigt trött, innan han får bukt med mig.

– Ack det är ju bara griller, suckar herr Abraham. Gå nu vackert och lägg sig, så skall jag läsa Fader Vår —

Han sätter sig upp och läser med hög röst. En gång till, ber fru Gunhild. Hon har svept täcket ikring sig, men sitter och skakar och huttrar. En gång till! Herr Abraham läser.

Om dagen kommer Brita till henne. Hon brukar eljest icke lämna sin kammare, där solen skiner. Men nu kommer hon och sätter sig bredvid mor och stryker och kysser hennes händer. Den tanklösa Judith kommer självmant till henne för att läsa högt ur Werldsens Fåfängligheetz Föracht. Lill-Abraham stryker inom dörren, bugar förläget och frågar efter kära mors befinnande. Marianne ger henne att smaka av baket.

Kanske att det alltsammans är feberyrsel, tänker fru Gunhild. Frossan har kanske kommit tillbaka svårare än förr, och barnen förstå, att jag snart skall dö. Till och med Elin i köket håller sig tyst och flickorna gå på tå i gången. Det är tydligt, att hon snart skall dö. Om hon nu bara kan hålla tand för tunga och ingenting yppa i yrseln. Så att barnen få höra —

Hon säger till herr Abraham:

– När jag blir liggande, så ska inte Lilja släppa in barnen. Med mindre än att jag är fullt redig. Så länge jag är redig, ska de nog ingenting förmärka —

– Se det! ler herr Abraham. Se det, kära mor, att det bara var feberyrsel, som satte åt.

Om julen trodde hon, att stunden var kommen. Vaknätterna hade gjort henne mager, hon tyckte sig åter se den där stela besynnerliga människan med styva förkläden och ringande nycklar, se henne ligga naken och utmärglad under ett lakan.

Hon gjorde sig i ordning, stödd på Mariannes arm vandrade hon genom huset och ställde med stort och smått. Hon ordnade även för Brita och Judith.

Men julen gick förbi, nyår, fastlag och påsk. I maj fingo lindarna löv. Fru Gunhild gick ut på trappan och såg ned mot parken. När herr Abraham bad henne stiga in, vände hon sig häftigt emot honom.

– Har jag inte skött ditt hus? Har jag inte arbetat för dig i trettio år? Vad vill du nu? Ska jag inte ens få se på lindarna?

Hon låg vaken hela natten. Först i dagbräckningen steg hon upp, kastade över sig herr Abrahams nattrock och gick ut. Marken var fuktig och kylde hennes nakna fötter. Då blev hon rädd för kylan och ville vända om. Men han stod tätt bakom henne. Hon kunde icke vända. Till och med att han sköt på henne. Hon gick över gruset ned i parken. Det var så underbart nytt allting. Stammarna glänste fuktigt svarta, savstinna. Hon måste ta på dem. Hon måste pillra så smått på de rynkiga små löven, släta ut dem mellan fingrarna. Där stod en asp och skakade över hela kroppen. Det förundrade fru Gunhild. Men han, som stod bakom, berättade att det ännu var tidig vår och kallt. Och aspen är så frusen. Då tyckte hon synd om aspen och hängde över honom herr Abrahams nattrock. Därigenom blev hon också lättare till sinnes och ville dansa. Men han pekade på gräset, som hon trampade ned. Hon slog armarna kring hans hals och gick så lätt över gräset, att inte ett strå böjdes. Men väl kittlade de hennes fötter, de skälmarna.

Och de vandrade länge och vida, stannade, sågo, rörde vid allt och voro mycket lyckliga och tanklöst glada som barn.

I skogsbrynet mötte de en karl. Bakom tallen stod ännu en. Och ett litet stycke längre bort bakom enröset gömde sig många. Det var gårdsfolket. Gunhild tänkte, att det nu var tid att springa. Men det ville han icke. Det skulle se galet ut. Folk kunde tro, att hon var sjuk, och genast skulle de kasta sig över henne. Därför gick hon lugnt framåt. Han lämnade henne, det var bäst hon var ensam. Hon redde sig bäst ensam. Hon gick rakt på karlen och han vek åt sidan. De gömde sig alla bakom träd. De vågade icke komma under hennes ögon.

Hon gick väl många mil och ingen vågade röra henne. Hon gick väl så långt som till månen. Ända till dess, att den räven Lilja blev henne för slug. Han tog henne så vackert under armen, och hon kunde alls inte tro, att det var Lilja. Men när hon kom i allén förstod hon, att Lilja lurat henne. Då började hon skrika:

– Tar du mina smycken, du girigbuk? Tar du mina ögon, du girigbuk? Tar du min salighet, du girigbuk?

Därmed fortsatte hon hela allén uppför och kände en stor lättnad vid att få skrika. Men när hon kommit upp på gårdsplanen, såg hon Lill-Abraham och Marianne. Nu tiger jag, tänkte hon, nu måste jag tåga. Jag är väl inte människa att skämma ut mig inför mina egna barn. Vad ska de tänka om mig?

Hon gjorde våld på sin mun, hon höll armen för. Det hjälpte icke. Hon var maktlös. Den där människan, som hon vaktat så många långa år, nu hade hon sluppit lös. Det var hon som skrek.

Och hon skrek ännu i förstugan och trappan. Men i alla fall skulle hon väl tystna, när hon gick förbi Britas dörr. Där stod den blinda i dörröppningen. Nu skulle hon väl visa, att hon var en kristen människa. Hon kunde väl inte plåga livet ur sitt blinda barn.

Och verkligen gick det lyckligt. Ty just som hon kom uppför trappan mötte hon Judith. Herr Abraham gjorde ett tecken, att Judith skulle gå åt sidan, och flickan tryckte sig upp mot väggen. Det var som förr, när hon hade dansat och mor kom på gången. Och nu fick hon äntligen makt med sin mun och sade:

– Du! Du har vackra ögon, du!

Hon sade det alldeles lugnt och naturligt. Kanske endast lite för högljutt. Och strax därpå brast hon i skratt och måste åter trycka armen mot munnen.

Herr Abraham förde henne uppför trappan in i tornkammaren. Han skruvade igen fönsterluckorna och Lill-Abraham satte en järnslå för dörren. Så måtte de väl vara belåtna.

Och fru Gunhild kände det som vila efter stora, årslånga ansträngningar. Nu behövde hon icke längre räddas för vännen, som ville locka henne ut på all världens krokiga vägar. Nu behövde de alls icke tvista, de två. Dörren var stängd.

IV

Till slut var det endast Brita, som hörde ljudet av mors steg, när hon vandrade av och an i tornkammaren. Det hördes i gröna rummet men ännu tydligare i gången. Det var likt det jämna dunkandet i ett stort urverk. Det kunde också förliknas vid ett hjärtas slag. Mitt på dagen blev det ojämnt och upphörde, för att åter begynna strax efter solnedgången.

Ibland kom herr Abraham in till Brita för att trösta. Men han fick icke sagt många ord, förrän den blinda kröp bakom sängen och gömde sig. Så länge far höll mor inestängd, ville hon icke tala med honom. Alla hade de svikit mor. Marianne och Lill-Abraham hade gått över på fars sida. Om mor låtsades de ingenting veta. Aldrig smögo de sig uppför torntrappan, aldrig lyssnade de utanför dörren, aldrig gjorde de ett försök att rubba järnslån.

Och Judith dansade och sjöng.

Men slutligen lyckades Brita övertala Judith. En dag, när far och bror rott över Vassviken, sprang Judith ned i slöjdboden efter fil och hammare. Hon rusade uppför spiraltrappan och utan att få fram ett ord räckte hon verktygen åt Brita. Den blinda undersökte dem med händerna. De gingo bort till torntrappan och öppnade dörren. Men kommen mitt i trappan greps Brita av skälva och måtte sätta sig.

Judith fortsatte ensam. Hon stod framför dörren, med vänster hand tog hon järnet och började fila. Gång på gång slant filen ur skåran. Hon stödde skaftet mot bröstet och filade uppifrån och ned. Knogarna blödde, bröstlappen fläckades. Hon hörde Brita skrika i trappan. Då tog hon till hammaren och började slå av alla krafter. Bäst hon slog, gick hammaren av skaftet. Brita kom uppför trappan. Och bakom henne herr Abraham.

Far tog hammaren och satte den åter på skaftet. Han granskade bekymrad filen och stängen.

– Kära barn, jag förstår, att ni vill komma in till mor. Men inte går det an att förstöra låset.

Han tog fram den lilla hänglåsnickeln och den stora nickeln till dörren, lyfte av bommen och öppnade. Han sköt Judith framför sig, tog Brita kring livet och lyfte henne över tröskeln.

– Där sitter kära mor, sade han och pekade in i halvmörkret. Judith blev stående. Brita började treva sig framåt, men Judith grep henne hastigt i klänningen.

– Det är inte mor, viskade hon.

– Jo, sade herr Abraham. Det är nog kära mor. Fast hon har förändrats. Mor har blivit gammal.

Han gick bort och öppnade fönsterluckan.

Fru Gunhild förblev orörlig, hon såg varken på herr Abraham eller på barnen. Hon höll huvudet vridet åt höger, ögonen rörde sig och läpparna rörde sig.

– Ja, ja, sade herr Abraham och torkade pannan med rockärmen. Här kan kära Gunhild se Brita och lilla Judith. De vill veta, hur mor har det.

Han fuktade läpparna med tungspetsen och fortsatte:

– Barnen ha visst fått för sig, att mor gärna skulle vilja gå ut, men att jag hindrar. Är det så?

– Ja, vi ska fråga, så att kära mor vill svara. Så här ska vi fråga: När vill kära mor gå ut?

Fru Gunhild svarade:

– När han kommer.

– När han kommer, upprepade herr Abraham. Nu ska vi fråga så här: Vet jag, eller vet barnen vem han är? Eller när han skall komma?

Fru Gunhild fällde ögonlocken till hälften och smålog:

– Det vet inte du.

Nu började Brita åter treva sig fram, men för varje steg makade sig fru Gunhild längre in åt väggen. Brita hörde, hur klädet rasslade mot muren. Hon stannade.

– Jag är mors blinda flicka. Kanske att mor vill säga mig något? Eller kanske att mor vill klappa mig?

Med en snabb rörelse vred fru Gunhild huvudet från höger till vänster, inåt väggen. Hon sade:
– Jag minns inga blinda.

– Kära barn, sade herr Abraham, låt oss nu lämna mor i fred.

Han slog åter armen kring Britas liv och skjutande Judith framför sig lämnade han tornkammaren. —

Fru Gunhild visste väl, att dörren var stängd med regel och bom. Men det bekymrade henne icke. En dag skulle han komma, och han hade nog medel att spränga en dörr. Under tiden väntade hon lugnt och blev slutligen så bekväm, att hon knappt gitte resa sig ur stolen. Om natten vandrade hon, därför att hon måste vandra.

Varje morgon kom Elin med mat, öppnade fönsterluckan och städade rummet. Fru Gunhild talade med henne. Hon frågade aldrig efter barnen, men hon frågade efter skörden, efter korna, efter lin och ull, väv och garn. Ibland klagade Elin över herr Abraham. Nu var han värre än någonsin, det var knappt att tjänarna kunde härda ut. Fru Gunhild rynkade pannan och skakade på huvudet.

– Jag skulle kanske ha stannat lite längre, sade hon. Det var ju inte så brått.

Elin för sin del trodde, att fru Gunhild ganska väl skulle kunna sköta hushållet. Sjukare var hon icke. Bara att hon sluppe se sina barn, tydligen var hon rädd för barnen. Det behövdes bara att Brita eller Judith stod bakom dörren, för att hon skulle krypa längst in i fönstersmygen och vända ansiktet mot väggen.

Eljest var hon så förnuftig, att hon kunde läsa i bok. De små kopparsticken använde hon som spelkort och lade patience efter obegripliga regler. De sju Dygderna bytte ofta valör, men ständigt stack Visheten över de andra, varande den förnämsta bland dygder.

Så pass klok var fru Gunhild.

Och när general Bourmaister – kusin Albrecht – kom på besök, kände hon genast igen honom och räckte fram hand. Kusin Albrecht var hetsig till humöret och stark i rösten. Han bannade herr Abraham för hans snålhets skull och befallde honom att bära kistan med smyckena upp i tornkammaren. Han knuffade kusin Gunhild i sidan och frågade:

– Det är väl ändå trevligare för ett litet fruntimmer att ha sina smycken hos sig?

– Ja, du! sade fru Gunhild och skrattade. Från den stunden använde hon mycken tid till att pryda sig. Det beredde henne en stor fröjd. Men hon hade delvis glömt, hur man använder smycken. Därför kunde det hända, att hon satte en brosch i håret, knöt en halskedja kring midjan, fäste en kam i bröstlappen eller behängde klänningsfållen med örhängen. För andra människor kunde det ju se besynnerligt ut. Men hon kände hans smak, och det var för honom ensam, hon smyckade sig.

Och barnen fingo icke se henne.

—

Var hon en dag riktigt dristig och oförsagd, ställde hon sig i fönstret för att se på Judith. Kastade Judith en blick uppåt tornfönstret, drog hon sig hastigt tillbaka. Men det hände så sällan. Judith hade fått en lekkamrat. Hon var väl femton år nu, eller sexton.

När generalen besökte Hviskingeholm hade han fört med sig sin yngste son, sin Benjamin, Henrik Bourmaister, nyligen bortkörd från kadettskolan för sju gånger sjuttio synders skull. Herr Abraham var icke glad åt besöket, som skulle räcka från påsk till jul. Men generalen domderade och svor och tog slutligen till plånboken för att betala i förskott. Det bevekste. Och sålunda blev Henrik Bourmaister Judith Liljas lekkamrat. Men för fru Gunhild skulle detta få en oväntad betydelse.

Knappt hade Henrik Bourmaister varit två månader på Hviskingeholm, förrän han övertalat kusin Judith att följa honom till främmande länder. Eller också var det Judith som övertalat kusin Henrik – det är ovisst vilketdera. Det gällde att passa en dag, då herr Abraham farit till staden för att sälja smör och hudar. Vanligen gav han sig i väg vid tretiden på morgonen och återvände till aftonvarden. Under tiden skulle Henrik och Judith taga de snabbaste hästarna och före kvällen skulle de vara långt utom räckhåll.

Brita blev genast invigd i planen och höll den för god. Själv var hon blind och kunde gärna sitta i gröna kammaren på Hviskingeholm. Men med Judith var det en annan sak. Var icke Judith lik mor? Hade hon icke fått mors livliga sinne? Dröjde hon länge i hemmet, skulle väl far göra henne förryckt med sitt eviga gnäll. Och när far slutade, skulle Lill-Abraham taga vid. Till slut skulle väl Judith spärras inne i kammaren liksom mor, och Brita skulle ständigt höra samma ljud av steg, gagnlösa steg. Så var det bättre, att hon red med kusin Henrik till främmande land.

Om mor visste, så tänkte hon säkert som Brita. Och hölle det icke heller för orätt att taga strumpkassan och giva åt Judith.

Midsommarafton som var en fredag, skulle det ske.

Brita kunde nästan tro, att mor i alla fall anade något. Ju närmare den dagen kom, desto snabbare och oroligare ljödo hennes steg. Icke ens om dagen höll hon sig stilla. Kanske att Elin, den lösmunta snärtan, sladdrat bredvid mun. Elin hade också fått del av hemligheten. Det var hon, som ändrade kusin Henriks helgdagsdräkt, så att den skulle passa Judith. Judith skulle resa som en förnäm ung herre, och Henrik skulle vara hans ridknekt.

– Så låter du bli att pussa mig, sade Judith. Aldrig såg man väl en ridknekt pussa sin herre.

Kvällen före midsommarafton gick Brita in i fars kammare och tog hundra riksdaler ur skåpet. Det hade hon väl förtjänt på alla sina strumpor. Och dessutom skulle hon ju ständigt sticka strumpor, som far finge sälja —

Klockan fyra på morgonen åkte herr Abraham bort från gården. Genast steg Judith upp och klädde sig. Byxorna voro snäva, livrocken lång och vid med sammetsuppslag, västen guldstickad.

Brita klippte hennes hår.

När hon tog farväl, stack hon mors nycklar in under Britas huvudkudde. Den blinda hörde dem skramla, hon viskade:

– Kanske att Judith skulle ta farväl av mor först —

Judith hörde henne icke eller tänkte icke på, vad hon sade. Hon sprang genom gången och nedför vindeltrappan. Hon hörde, hur hästarna skrapade i gräset under lindarna.

I detsamma kom hon att tänka på, att Brita hade sagt henne något om mor. Det oroade henne. Hon tänkte: jag springer upp och frågar Brita. Det tar ett ögonblick.

När hon kom i gången, hörde hon Brita snyfta.

– Varför gråter Brita? skrek hon. Och genast tog ekot hennes ord och kastade från vägg till vägg.

Brita satte sig upp i sängen.

– Skall jag inte gråta, när syster vill fara sin väg utan att taga farväl av mor.

Judith blygdes över sin glömska.

Hon undrade, om hon borde gå rakt fram till mor, kyssa henne på kinderna och genast vända om? Eller om hon skulle säga något? Mor skulle ingenting förstå, och det tog alltid sin tid. Kanske mor sov, då borde hon icke väcka henne. Eller kanske att hon talade med sin vän, eller lekte med smyckena, då borde hon icke störa henne.

När hon lyfte av järnet, hörde hon, att mor började springa omkring i kammaren. Hon vred om stora nyckeln och gläntade försiktigt på dörren. Det var skumt i kammaren, hon såg ingenting. Men plötsligt stack mors hand ut genom dörrgläntan. Judith blev mycket förskräckt och ofrivilligt stötte hon till dörren. Mor skrek till. Judith slog upp dörren på vid gavel och tog mor i famn.

– Kära hjärtanes, lilla mor, klagade hon, att jag skulle göra dig illa just nu!

Fru Gunhild sköt henne varligt ifrån sig.

– Så så, sade hon. Jag kommer ju, jag kommer ju. Jag är strax färdig.

Hon sprang bort till fönstersmygen, till skrinet. Hon krafsade ihop smyckena och hängde dem på sig, var hon bäst kunde. Judith gick fram emot henne för att ännu en gång taga henne i famn.

Då hände det, att fru Gunhild för första gången på många år icke vände bort sitt huvud utan såg dottern rakt i ögonen.

– Ja, ja, sade hon, nu skall du icke behöva vänta längre. Nu är jag färdig.

Hon gick mot dörren. Judith ställde sig framför henne.

– Känner icke mor igen mig? Det är väl för klädernas skull?

Fru Gunhild log emot henne.

– Jo, käre, jag känner dig nog. Kom nu, kom nu. Herr Abraham reste till staden. Känner du Lilja, käre vän? Kom nu och gå vid min sida. Du har vackra ögon, kära min vän. Jag har ju väntat på dig, kan tänka. Kom nu.

Judith förstod, att mor icke kände igen henne. Hindrade hon henne med våld från att lämna kammaren, skulle hon kanske skrika och väcka hela huset. Judith sprang därför in i fönstersmygen och ropade att mor glömt sina vackraste smycken. Fru Gunhild tvärstannade. Hon började treva över kläderna och håret. Slutligen vred hon huvudet åt sidan och skrattade till:

– Kom nu. Något skall väl Lilja ha. Kom nu.

Hon lyfte sina kjolar och steg över tröskeln. Judith rusade förbi henne ned i gången in i gröna kammaren.

– Mor kommer! skrek hon. Mor kommer!

Brita stötte henne ifrån sig.

– Vad är det nu, du säger?

– Mor kommer. Hon tror att jag är han, som hon väntar. Mor kommer i trappan.

Då började den blinda skälva i hela kroppen.

– Hjälp mig, syster, för guds skull hjälp mig! Hjälp mig ut i gången. Aldrig mer får jag höra mors steg i gången.

Hon tumlade ur sängen. Judith måtte stödja henne under armbågarna. De gingo ut i gången och ställde sig upp mot väggen. De hörde att kära mor gick i torntrappan. Hon stannade ett ögonblick på varje steg. Slutligen kom hon till synes. Hon såg sig icke omkring, hon gick gången framöver bort mot vindeltrappan.

– Gud hjälpe oss, nu stiger hon nedför trappan!

Brita sade:

– Vill du inte unna mor att vara fri en enda dag? I år har hon suttit däruppe och i år skall hon sitta där. Vill du inte unna henne en enda dag? Gå nu vid hennes sida och gör som hon befaller.

Judith snyftade till:

– Nu gör Brita mig olycklig för allan tid.

Brita sade:

– Kära syster, var barmhärtig mot mor.

Judith gick då efter mor och sällade sig till henne. Mor viskade i Judiths öra. Och de gingo arm i arm in under lindarna.

När Henrik Bourmaister såg dem komma, slog han hästen på länden och skrek:

– Nu är djävulen lös! Skall jag rida med moster på sadelknappen?

Judith tecknade, att han skulle vara tyst. Men Henrik fortsatte att svärja. Han drog i tyglarna, så att hästen stegrade och gnäggade. Fru Gunhild viskade i Judiths öra.

– Mor vill åka härifrån, sade Judith. Kära Henrik, spänn för kareten och låt oss åka.

Henrik ledde hästarna mot stallet, han vände sig om och sade:

– Jag skall spänna för kareten. Men sen är det jag, som rider i sporrsträck härifrån.

– Kusin har sin vilje.

Men när Henrik gått in i stallet, brast Judith i gråt. Och fru Gunhild frågade:

– Varför gråter kära min vän? Nu får vännen sin vilje, jag följer honom så långt det än bär. Kära min vän har vackra ögon. Kom nu.

Henrik körde fram med kareten och fru Gunhild steg upp. Henrik frågade, vem som skulle köra, och Judith svarade:

– Det finns nog inte dräng på gården, som vågar köra för mor. Jag får väl klättra upp på bocken, jag.

Henrik sköt henne åt sidan och klättrade upp på bocken. Judith bad honom, att han måtte gå sina egna ärenden och icke göra sig olycklig för deras skull. Men Henrik klatschade med piskan och bjöd henne att taga plats bredvid mor. När allt var färdigt, vände han sig mot Judith och frågade:

– Vet också kära kusin, vad hon gör? Har kusin tänkt efter en smula? För moster är det här ett påhitt, för oss kunde det ha varit något annat.

Härpå visste Judith ingenting att svara. Och sedan Henrik dröjt några ögonblick, klatschade han ånyo med piskan. Brita hade hunnit utför trappan, ut på gården. Hon stod i solen och vinkade med båda händerna. Hjulrasslet hörde hon, men visste icke rätt, var vagnen for fram. Därför viftade hon än åt det ena hållet än åt det andra. —

Liljornas gamla kare, fjäderlös, med nött lackering, glappande dörrar, skallrande spräckta fönster skramlar vägen framåt. I samma vagn for Gunhild Bourmaister, tjuguarig, till Hviskingeholm.

Nu är hon lycklig och hon vill gärna, att goda människor skola se henne. När hon möter någon, sticker hon ut huvudet och nickar eller hälsar vänligt med handen. Och människorna stanna och kunna icke taga sina ögon ifrån henne.

En och annan ropar något eller slår ihop händerna eller slår sig på knäna. Som man gör när ett brudfölje drar fram.

De åka en mil och två mil, det går i raskaste trav. Kärvännen är blek. Men fru Gunhild är alls icke trött.

Vid Lillhammars kyrka måste hästarna rasta. Där håller en gammal bonde med sin kärra. Smörbyttor och hudar har han i vagnen. Han skall åka till staden för att sälja. Kan tänka, att det var fint för honom att komma i följe med bruden.

Fru Gunhild är icke riktigt nöjd med att ha bondkärran skramlande bakom sig. Men det är en småsak. Bara kusken ville köra fortare. De stampa och stampa på samma plats. Därborta glittrar Vassviken. Det är naturligtvis en annan sjö. Men den glittrar som Vassviken.

Fru Gunhild skriker till.

Kareten har stannat framför Hviskingeholms breda trappa. Där står Lill-Abraham, där står Marianne, där står Brita. Och herr Abraham själv öppnar vagnsdörren. Fru Gunhild kastar sig över sin vän och ber honom hjälpa. Skall hon nu spärras inne till evig tid?

Då hör hon vännen viska: Mor kära – mor kära —

Med ens blir hon lugn och sansad. Hon har ju barnen ikring sig. Hon är väl inte människa att skämma ut sig inför sina egna barn. Och för att visa dem, att hon alls icke är så tokig, vänder hon sig till sin spenslige kavaljer och säger med ett kort skratt:

– Nog vet väl jag, att du är Judith Lilja.

Hon följer herr Abraham upp i tornkammaren. Dörren stänges. Dagarna äro varann lika, nätterna äro varann lika. Så till vida har fru Gunhild Bourmaister redan inträtt i evigheten.

DANSEN PÅ FRÖTJÄRN

I

Kroken heter en sjö, som ligger inom Raslinge, Hulinge och Stora Hammars socknar. Den sträcker sig från Frötjärns håll i norr till Falla forsar i söder. Mellan Frötjärn och Raslinge är sjön smal och grund med vassrika stränder och ett yvigt sjögräs, som endast lämnar en trång ränna öppen för båtarna. På västra stranden ligga Stenbyböndernas gårdar, Storgården, Lillgården och Mellangården, som också kallas Losätra. På norra stranden ligger Frötjärn och på den västra Frösevi, en utgård under Bourmaistrarnas Hilleborn. Kring Raslinge klint gör sjön en vid båge. Där lyser en vit kyrka ut över bukten, och där är vattnet djupast och mörkast. På klintens sydsluttning ligger Herrlestorp, släkten Schagers stamgods. Sjön svänger nu åt väster och når, smalnande mellan höga stränder, berget Vesslan. Bakom Vesslan ligger Hoby, bergmästare Rygells gård. Från berget studsar sjön tillbaka mot sydost. Här går en ström med ständigt oroliga små vågor och virvlar, ett ständigt sorlande glitter ända fram till Bånga. Åter flyter sjön ut i en vid bukt, stillsam med låga, odlade stränder; svänger varligt kring lövträdsuddar och riktar sin spets mot söder, mot Falla. Det är Kroken, en ganska djup sjö med stränder av granit mellan Raslinge och Vesslan med höga grå hållar, som här och var öppnas i gulröda, skimrande skrevor, med mörka skogar av gran och tall, med björkar vid Frötjärn, ekar, lindar och lönnar vid Vassbro, med de präktigaste åkrar vid Bånga, med gruvor vid Hoby, svarta smedjor vid Falla.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.